

2008 m. gruodis Nr. 11 (15)

VALSTYBINĖ DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJA – tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaiga, įkurta 1997 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimu „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija nagrinėja asmenų skundus, tikrina asmens duomenų tvarkymo teisėtumą, konsultuoja duomenų valdytojus ir subjektus, tvarko Asmens duomenų valdytojų valstybės registrą, teikia pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms dėl asmens duomenų tvarkymo, apsaugos, vykdo kitas įstatymu priskirtas funkcijas.

Naujienu biuletenyje vartojamos santrumpos:

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, ADTAI – Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas

VALSTYBINĖJE DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJOJE

Rekomendacija: Dėl privatumo apsaugos naudojantis belaidžiais tinklais

VDAI parengė rekomendaciją „Dėl privatumo apsaugos naudojantis belaidžiais tinklais.“

Belaidžiai tinklai ir jų technologijos, kas tai?

Belaidžiai tinklai yra alternatyva tradiciniams laidiniams tinklams. Belaidžio greitai kompiuterinio tinklo technologija suteikė galimybę sukurti infrastruktūrą mobilaus interneto ryšio tiekimui. Teritorija, kurioje yra įdiegta belaidžio tinklo infrastruktūra, vadinama ryšio zona. Viešasis belaidis internetas nevaržo vartotojų mobilumo, jis yra lengvai prieinamas dažnai lankomose viešose vietose (pvz., degalinėse, kavinėse, parduotuvėse, pagrindinėse gatvėse ir t. t.), todėl pastaruoju metu ši paslauga vis labiau populiarėja ir plinta.

Norint prisijungti prie viešai prieinamo belaidžio interneto reikia turėti nešiojamą kompiuterį su įdiegta belaidžio ryšio tinklo korta, atitinkančia belaidžio tinklo (WiFi IEEE-802.11b) ryšio standartą, ir reikiama programine įranga bei būti belaidžio interneto zonoje.

Belaidžio tinklo technologija gali būti naudojama kompiuteriams vienas su kitu sujungti, prijungti prie interneto ar įprastų laidinių kompiuterių tinklų.

Lietuvos standartas LST ISO/IEC:17799:2006 numato, kad prieigos prie belaidžių tinklų atveju turėtų būti taikomos papildomos tapatybės nustatymo priemonės. Belaidžių tinklų valdymo priemonės turi būti parenkamos ypač atidžiai, kadangi jais naudojantis atsiranda kur kas daugiau galimybių nepastebimai įsibrauti į tinklu siunčiamų duomenų srautą ir perimti informaciją.

Belaidžiai tinklai turėtų būti atskirti nuo vidinių ar privačių tinklų. Atsižvelgiant į tai, kad belaidžių tinklų ribas nėra lengva tiksliai apibrėžti, turėtų būti atliktas rizikos vertinimas, kuris nustatytų tinkamas tinklų atskyrimo valdymo priemones (pvz., patikimas tapatybės nustatymas, šifravimo būdai ar dažnio parinkimas).

Belaidžių tinklų saugumo problemos

Svarbu žinoti, kad naudojimasis belaidžiais tinklais turi ne tik privalumų, tačiau kelia ir grėsmių tinklo bei informacijos saugumui, asmens privatumui:

- Lengva perimti duomenis. Duomenys belaidžiuose tinkluose perduodami erdvėje sklindančiais radijo bangų signalais, todėl duomenis perimti yra daug lengviau negu įprastiniuose laidiniuose tinkluose.
- Sudėtinga aptikti įsilaužėlį. Tai patogiu įsilaužėliui, nes anonimiškumas beveik garantuotas ir yra maža rizika būti nubaustam.
- Žmonės nesuvokia įsilaužimo grėsmės. Daugelis įsigytos ir įjungtos į tinklą belaidės įrangos lieka veikti su neaktyvuotais saugumo nustatymais.
- Senos įrangos naudojimas. Jeigu naudojama techniškai pasenusi įranga, daugeliu atvejų neužtikrinama tinkama tinklo apsauga, nes saugumo priemonės yra pasenusios ir plačiai žinomos įsilaužėliams.
- Lengvai prieinama informacija. Belaidžių tinklų pažeidimo priemonės ir būdai yra lengvai prieinami internete.

Belaidžio tinklo naudotojams kylančios grėsmės

- Asmens tapatybės atskleidimas. Potencialus įsilaužėlis, skenuodamas belaidžiu tinklu siunčiamus duomenų paketus, gali atskleisti vartotojų asmens duomenis: vartotojo prisijungimo prie tinklo prieigos vardą ir slaptažodį, IP adresą ir kt.

- Vientisumo pažeidimas. Siunčiamas elektroninio pašto pranešimas gali būti perskaitytas arba pakeistas.

- Duomenų vagystė arba sunaikinimas. Įsilaužėlis belaidžio tinklo naudotojo asmeniniame kompiuteryje gali įdiegti kenkėjišką programą, kuri sudarytų sąlygas duomenų vagystei arba sunaikinimui.

- Kenkėjiška programinė įranga. Įsilaužėliai pasinaudoja svetimo tinklo ištekliais neteisėtai informacijai platinti, įsilaužti į kitus tinklus ir pan.

Jei nesiimama tinkamų apsaugos priemonių, piktavaliai, esantys iki 100 m atstumu nuo belaidės įrangos, gali laisvai prisijungti prie belaidžio tinklo ir naudotis internetu nemokamai ar turėti prieigą prie bylų, o tinklo savininkas tam tikrą laiką gali to nė nepastebėti.

Belaidžio tinklo saugumo priemonės

Jei naudojate belaidžio interneto prieigą viešose vietose, turėtumėte imtis priemonių savo saugumui ir privatumui užtikrinti:

- Patikrinkite, ar jūsų kompiuteryje yra įjungta užkarda. Pažymėkite varnele nustatymą, draudžiantį užkardos išimtis.

- Programos konfigūracijos lange išjunkite automatinį prisijungimą prie belaidžių tinklų ir pasirinkite konfigūracijos nustatymą „Jungtis tik prie prieigos taškų“.

- Naudokitės tik patikimais tinklais, nes belaidė posistemė automatiškai jungiasi prie bet kokio pasiekiamo belaidžio tinklo, jei nėra nustatyta kitaip. Pasinaudojus atviru tinklu, reikėtų ištrinti atviro tinklo pavadinimą iš tinklų sąrašo.

- Junkitės tik prie saugių elektroninio pašto tinklalapių, kur veikia saugūs protokolai (pvz., HTTPS) ar kitos saugumą užtikrinančios priemonės.

- Šifruokite perduodamus elektroninio pašto pranešimus.

- Nesiųskite atviru tekstu asmens duomenų (prisijungimo slaptažodžių, banko sąskaitų numerių ir t. t.).

- Pasinaudoję viešai prieinamu belaidžiu internetu, paspauskite kompiuterio belaidės posistemės mygtuką , kad jūsų kompiuteris taptų nematomas belaidžio tinklo zonoje ir galėtumėte išvengti piktavališkų atakų.

Jei įsidedėte belaidę įrangą, privalote imtis šių saugumo priemonių:

- Pakeiskite nustatytą pradinį gamintojo slaptažodį. Rekomenduojama, kad slaptažodyje, be raidžių ir skaičių, būtų ir bent keli specialūs simboliai. Slaptažodį rekomenduojama periodiškai keisti.

- Įjunkite duomenų šifravimą.

- Išjunkite belaidžio tinklo prieigos įrenginio signalą, tuomet niekas negalės matyti jūsų asmeninio tinklo.

Visą rekomendaciją galite rasti VDAI tinklalapyje adresu http://www.ada.lt/images/cms/File/Inspekcijos%20rekomendacijos/Belaidziu%20tinklu%20rekomendacija_20081203.pdf.

Naujovės dėl tiesioginės rinkodaros

VDAI „Dažnai užduodamų klausimų“ rubrikoje parengė trumpą apžvalgą, kaip pasikeis asmens duomenų tvarkymo tiesioginės rinkodaros tikslais reglamentavimas įsigaliojus naujai Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo redakcijai. Visą apžvalgą galite rasti VDAI tinklalapyje adresu <http://www.ada.lt/index.php?lng=lt&action=page&id=599>.

Atlikti tikrinimai finansų įstaigose dėl asmens duomenų tvarkymo teisėtumo investicinių paslaugų teikimo tikslu

VDAI, siekdama išsiaiškinti asmens duomenų tvarkymo investicinių paslaugų tikslu apimtis ir teisėtumą, atliko asmens duomenų tvarkymo teisėtumo patikrinimus 27 finansų įstaigose, teikiančiose investicines paslaugas (11 finansų maklerio įmonių, 10 investicinių fondų valdymo bendrovių, 6 kredito įstaigose).

ADTAI pažeidimai nustatyti 26 finansų įstaigose. Viena finansų įstaiga netvarko fizinių asmenų duomenų investicinių paslaugų teikimo tikslu.

Tikrinimo metu nustatyta, kad 9 finansų įstaigos nėra registruotos Asmens duomenų valdytojų valstybės registre ir nėra pranešusios apie asmens duomenų tvarkymą investicinių paslaugų teikimo tikslu. Vienai finansų įstaigai pagal ADTAĮ 1 straipsnio 3 dalies 3 punktą ir 25 straipsnį nėra taikoma pareiga registruotis Asmens duomenų valdytojų valstybės registre, kadangi yra užsienio banko filialas Lietuvos Respublikoje.

Nustatyta, kad 17 finansų įstaigų yra pateikusios Asmens duomenų valdytojų valstybės registrai netikslūs duomenis apie asmens duomenų tvarkymą arba jų nepatikslinusios: tvarko duomenis kitokia apimtimi, negu yra pranešę VDAI, nėra pateikę informacijos apie duomenų tvarkytojus, nėra patikslinę duomenų apie vykdomą tiesioginę rinkodarą.

Dviejose finansų įstaigose sudaryta galimybė rinkti, o po to tvarkyti perteklinius asmens duomenis, o tai pažeidžia ADTAĮ 3 straipsnio 1 dalies 4 punkto reikalavimus. Penkiose finansų įstaigose nustatyti pažeidimai dėl tiesioginės rinkodaros reglamentavimo ir vykdymo: nėra sudaryta galimybė duomenų subjektui išreikšti sutikimą, kad asmens duomenys būtų tvarkomi tiesioginės rinkodaros tikslais, duomenų subjektai nėra informuojami dėl duomenų teikimo konkreitiems tretiesiems asmenims tiesioginės rinkodaros tikslais.

19 finansų įstaigų nenustatytas arba nustatytas netinkamas asmens duomenų saugojimo terminas.

Tikrinimo metu nustatyta, kad finansų įstaigose neįgyvendintos tinkamos duomenų saugumo priemonės, t. y. 7 finansų įstaigos neturi dokumento, reglamentuojančio asmens duomenų tvarkymą, 12 finansų įstaigų turimi dokumentai neviseškai atitinka ADTAĮ 24 straipsnio 1 dalies reikalavimus: nėra reglamentuota duomenų saugojimo tvarka, terminai, sunaikinimo tvarka, įgyvendinamos duomenų subjektų teisės ir kitos organizacinės priemonės. Nustatyta, kad ne visos finansų įstaigos turi sutartis dėl duomenų teikimo ir sutartis su duomenų tvarkytojais.

VDAI nustatė, kad 19 finansų įstaigų neįgyvendino tinkamų techninių duomenų saugumo priemonių: kompiuteriai nėra apsaugoti slaptažodžiais arba kompiuterio ekrano užsklanda nėra apsaugota slaptažodžiu, neužtikrintos tinkamos techninės duomenų saugumo priemonės perduodant duomenis automatinio būdu, suteiktos teisės vartotojams patiems diegti programas, tuo pačiu vidiniu įmonės kompiuteriniu tinklu naudojasi kelių duomenų valdytojų kompiuterių vartotojai.

Finansų įstaigoms, teikiančioms investicines paslaugas, dėl minėtų pažeidimų pašalinimo pateikti nurodymai.

EUROPOS SAJUNGOJE

Dalyvavimas darbo grupėse, susitikimuose

2008 m. gruodžio 10 d. Briuselyje (Belgija) įvyko 68-asis direktyvos 95/46/EB 29 straipsnio darbo grupės duomenų apsaugai tvarkant asmens duomenis susitikimas. Renginyje dalyvavo VDAI direktorius Algirdas Kunčinas bei Skundų nagrinėjimo ir tarptautinio bendradarbiavimo skyriaus vedėja Neringa Kaktavičiūtė-Mickienė.

Susitikime buvo nagrinėjamos ir aptariamoms duomenų apsaugai aktualios problemos:

- Rengiamas 29 str. darbo grupės nuomonės projektas dėl socialinių tinklų;
- Paieškos priemonių teikėjų veikla, susijusi su naudotojų duomenų tvarkymu. Šių paslaugų teikėjus norima paskatinti daugiau dėmesio skirti fizinių asmenų duomenų saugojimo terminui ir anonimizavimui;
- Susirūpinta privatumo apsauga pateikiant panoraminius gatvių vaizdus (žemėlapius) internete, nes gali būti matomi namų, automobilių numeriai ir pan.
- 29 str. darbo grupė Europos Komisijai planuoja pateikti atsakymus apie saugumo priemonių ir keleivių skenavimo oro uostuose įtaką žmogaus teisėms, privatumui, orumui ir asmens duomenų apsaugai.

2008 m. gruodžio 15–17 d. Briuselyje (Belgija) įvyko Europolo, Šengeno, Muitinės jungtinių priežiūros institucijų, Policijos ir teisingumo darbo grupės bei Eurodac susitikimai. Juose dalyvavo VDAI direktoriaus pavaduotoja Rita Vaitkevičienė bei Skundų nagrinėjimo ir tarptautinio bendradarbiavimo skyriaus vedėja Neringa Kaktavičiūtė-Mickienė.

Susitikime, be kitų svarbių temų, informuota, kad netrukus bus patvirtintos 2006–2008 m. Europolo jungtinės priežiūros institucijos, 2005–2008 m. Šengeno jungtinės priežiūros institucijos, metinė Policijos ir teisingumo darbo grupės ataskaitos. Šengeno jungtinės priežiūros institucijos susitikime buvo pristatyta duomenų perkėlimo iš vienos Šengeno informacinės sistemos į kitą (iš SIS I į SIS II) ypatumai. Informuota, kad tam tikrą laiką egzistuos abi sistemos, bus valstybių narių, prijungtų prie centrinio mazgo, ir valstybių narių, prijungtų prie antrojo centrinio mazgo. Planuojama, kad 2009 m. liepos–rugpjūčio mėn. visi duomenys galutinai bus perkelti į SIS II.

Nauji mandatai Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno įstaigoje

Europos Parlamentas ir Taryba sutarė Peterį Hustinxą paskirti antrajai Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno kadencijai. Naujuoju pareigūno pavaduotoju penkeriems metams išrinktas Giovanni Buttarellis. Perrinktas pareigūnas ir naujasis jo pavaduotojas darbą pradės 2009 m. pradžioje iškart po to, kai bus išleistas oficialus sprendimas.

P. Hustinxas eina Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno pareigas nuo 2004 m., nuo pat šios institucijos įsikūrimo. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad itin svarus P. Hustinxo indėlis kuriant šią, tuomet dar naują, priežiūros instituciją ir formuojant jos vaidmenį Europos Bendrijos lygiu. P. Hustinxas, kaip Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas, keletą kartų yra lankęsis Lietuvoje ir skaitęs pranešimus VDAI rengtose konferencijose.

G. Buttarellis, Italijos deleguotas kandidatas, turi Italijos duomenų apsaugos priežiūros institucijos generalinio sekretoriaus patirties, yra buvęs Šengeno jungtinės priežiūros institucijos prezidento pavaduotoju ir prezidentu. Jis atstovavo Italijai daugybėje komitetų ir darbo grupių, susijusių su duomenų apsaugos problemomis tiek įvairiose Europos Sąjungos institucijose, tiek Europos Taryboje.

GREITAI

Sausio 28-oji – Duomenų apsaugos diena

2009 m. sausio 28 d. trečiąkart bus švenčiama Duomenų apsaugos diena. Ši data pažymi Europos Tarybos Konvencijos Nr. 108 Dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu metines. Duomenų apsaugos dieną minės visos Europos Sąjungos duomenų apsaugos institucijos.

VDAI trečiąją Duomenų apsaugos dieną ketina paminėti kartu su bibliotekų atstovais. Taip pat kaip vieną iš šiai dienai paminėti skirtų akcijų laikome direktoriaus Algirdo Kunčino dalyvavimą e. konferencijoje, skelbiamoje Lietuvos žmogaus teisių centro projekto „Mano teisės“ svetainėje. Visi kviečiami aktyviai teikti klausimus, susijusius su asmens duomenų apsauga, svetainėje www.manoteises.lt nurodytu būdu.

Daugiau ir išsamesnės informacijos bus skelbiama VDAI svetainėje www.ada.lt.

Šį naujienų biuletinį galite užsisakyti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos svetainės www.ada.lt skiltyje „Naujienų prenumerata“